

УДК 378.147:373.3]:37.064

DOI: <https://doi.org/10.35774/gsip2025.01.189>

Ірина ПІЦ

*кандидат педагогічних наук, доцент
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича
Чернівці, Україна*

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7911-9922>

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО ВЗАЄМОДІЇ З МОЛОДШИМИ ШКОЛЯРАМИ НА ЗАСАДАХ ПЕДАГОГІКИ ПАРТНЕРСТВА

Анотація. Педагогічна взаємодія на уроці як процес партнерської взаємодії вчителя початкових класів та учнів є взаємним процесом. Тому важливою є підготовка майбутніх учителів до такої взаємодії. Метою статті визначено розкриття теоретичних засад підготовки майбутніх учителів початкових класів до взаємодії з молодшими школярами на засадах педагогіки партнерства. Педагогічне партнерство розглянуто як ефективний вид педагогічної взаємодії, заснований на ідеях рівноправності, довіри, відкритості та відповідальності. Встановлено, що партнерство одночасно орієнтує учасників на пошук згоди, досягнення консенсусу та розуміння взаємозумовленості суб'єктів, які перебувають у взаємозалежності дій.

Подано авторське визначення поняттю «взаємодія вчителя початкових класів з молодшими школярами на засадах педагогіки партнерства», яке розглянуто як засновані на ідеях співпраці, педагогічної підтримки та рівноправного партнерства взаємовідносини в діаді «вчитель – дитина», що реалізуються в процесі спільної педагогічної діяльності, спрямованої на створення умов для успішної самореалізації дитини, її особистісного зростання, формування мотивації до навчання, збереження її фізичного та психічного здоров'я, соціальної адаптації. Узагальнено, що педагогічна взаємодія вчителів початкових класів та молодших школярів є творчим процесом, який значною мірою залежить від особистісних установок та професіоналізму суб'єктів взаємодії. Водночас встановлення продуктивної взаємодії передбачає певну алгоритмізацію на основі планування роботи з встановлення контактів з молодшими школярами, виявлення соціально-педагогічних проблем учнів та вчителя, оцінку результатів

взаємодії вчителів початкових класів з молодшими школярами у конкретному виді діяльності, у вирішенні конкретних проблем учнів. Обґрунтовано, що в підготовці майбутніх вчителів до взаємодії на засадах педагогіки партнерства особливе місце відводиться особистісно-орієнтованим технологіям (гуманно-особистісним, співпраці, вільного виховання). Підсумовано, що системна організація підготовки майбутніх вчителів початкових класів до взаємодії з молодшими школярами на засадах педагогіки партнерства передбачає: посилення змісту загальнопедагогічної підготовки тематикою та проблематикою з теорії та практики педагогіки партнерства; диференціація, індивідуалізація та персоніфікація освітнього процесу, застосування сучасних педагогічних технологій підготовки, побудованих на ситуаційному та інтерактивному підходах; акцент у навчанні на взаємодію із молодшими школярами в періоди практик.

Ключові слова: педагогіка партнерства, майбутні учителі початкових класів, молодші школярі, педагогічна взаємодія, професійна підготовка.

Iryna PITS

PhD in Education, Associate Professor

Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University,

Chernivtsi, Ukraine

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7911-9922>

PREPARATION OF FUTURE PRIMARY SCHOOL TEACHERS FOR INTERACTION WITH YOUNGER PUPILS BASED ON THE PRINCIPLES OF PARTNERSHIP PEDAGOGY

Abstract. Pedagogical interaction in the classroom, as a process of partnership interaction between primary school teachers and pupils, is a reciprocal process. Therefore, it is crucial to prepare future teachers for such interaction. The aim of the article is to reveal the heoretical foundations of preparing future primary school teachers for interaction with younger pupils based on the principles of partnership pedagogy. Pedagogical partnership is considered as an effective form of pedagogical interaction, based on the ideas of equality, trust, openness, and responsibility. It is established that partnership simultaneously directs participants to seek agreement, achieve consensus, and understand the interdependence of the subjects involved in the interaction.

An authorial definition of the concept «interaction between primary school teachers and younger pupils based on the principles of partnership pedagogy» is provided, which is understood as relationships based on the ideas of cooperation, pedagogical support, and equal partnership in the teacher-child dyad, realised through joint pedagogical activities aimed at creating conditions for the child's

successful self-realisation, personal growth, motivation for learning, preserving physical and mental health, and social adaptation. It is summarised that pedagogical interaction between primary school teachers and younger pupils is a creative process, largely dependent on the personal attitudes and professionalism of the interaction participants. At the same time, establishing productive interaction requires a certain algorithm based on planning work to establish contacts with younger pupils, identifying socio-pedagogical problems of both pupils and teachers, and assessing the results of teachers' interaction with younger pupils in a specific activity and solving particular pupil problems.

It is argued that in preparing future teachers for interaction based on partnership pedagogy, special attention is given to person-centred technologies (humanistic-personal, cooperation, and free education). It is concluded that a systematic organisation of the preparation of future primary school teachers for interaction with younger pupils based on partnership pedagogy involves: enhancing the content of general pedagogical training with themes and issues related to the theory and practice of partnership pedagogy; differentiation, individualisation, and personalisation of the educational process, applying modern pedagogical technologies built on situational and interactive approaches; focusing on interaction with younger pupils during periods of practical training.

Keywords: partnership pedagogy, future primary school teachers, younger pupils, pedagogical interaction, professional preparation.

Постановка проблеми. Сучасна система шкільної освіти «створює стандарти до системи навчання і не завжди повністю охоплює всі аспекти взаємодії вчителя з учнями під час навчання» [Казанжи, 2017, С. 126]. Сьогодні ключовою метою навчально-виховного процесу є виховання учня як відповідальної особистості, здатної до самоосвіти і саморозвитку, яка вміє критично мислити, обробляти різноманітну інформацію, використовувати набуті знання та вміння для творчого розв'язання проблем, прагне змінити на краще своє життя і життя своєї країни [Устинова, 2015]. З огляду на це виникає потреба в підготовці компетентних педагогічних кадрів, здатних успішно вибудовувати педагогічну взаємодію з учнями. Однак, після закінчення педагогічних ЗВО студенти часто володіють недостатніми знаннями в галузі педагогічної взаємодії з учнями молодших класів. Припускаємо, що підвищення ефективності навчально-виховного процесу значною мірою пов'язано з особливостями побудови успішної системи педагогічної взаємодії між його суб'єктами.

Сучасні Стандарти початкової освіти [Про деякі питання державних стандартів, 2020], які базуються на Концепції «Нова українська школа» [Нова українська школа, 2018] значно трансформують сучасну систему початкової освіти. Базисний освітній план охоплює програму виховання та соціалізації, які пронизують усю навчальну, позаурочну, позашкільну діяльність закладу освіти. Тепер учителю початкової школи необхідно вибудовувати процес навчання не лише як процес засвоєння системи знань, умінь і компетентностей,

що становлять основу навчальної діяльності учня, а й як процес розвитку особистості, прийняття духовно-моральних, соціальних, сімейних та інших цінностей [Про затвердження професійного стандарту, 2020]. Ключову роль у розвитку і вихованні молодших школярів відіграють не лише вміння виховувати дітей, а й моральність вчителів початкових класів, їхнє ставлення до власної педагогічної діяльності, до учнів, колег. Однак, слід визнати, що «забезпечити повноцінний розвиток і виховання молодших школярів педагогу без соціально-педагогічного партнерства неможливо» [Ковальчук, 2023]. Для вирішення цього завдання необхідно вибудовувати педагогічно доцільні партнерські відносини з іншими суб'єктами соціалізації: сім'єю, громадськими організаціями, закладами додаткової освіти, культури, спорту тощо. Таким чином, виникає необхідність у розгляді сутності професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів (МУПК) до організації педагогічної взаємодії з молодшими школярами та розгляді можливих шляхів її удосконалення, зокрема й шляхом використання ідей педагогіки партнерства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема підготовки МУПК до взаємодії з молодшими школярами на засадах педагогіки партнерства (ПП) має багатоаспектний характер і акумулює низку самостійних наукових напрямів. Так, науковцями розглянуто природу особистісної взаємодії у педагогічній галузі (Г. Вороніна (2017), О. Дубасенюк (2017) та ін.), категорію педагогічної взаємодії у галузі теорії навчання та виховання (В. Кириченко, Г. Ковганич (2015)), зокрема й на основі ідей педагогіки співробітництва (В. Ковальчук (2023), О. Коханова (2011), В. Лагодюк (2017), О. Сесик (2017), Н. Устинова (2015) та ін.), деякі практичні результати вирішення проблеми підготовки майбутніх учителів до використання педагогіки партнерства в освітньому процесі (В. Дідух (2019), І. Казанжи (2017) Т. Ситнік (2022), Т. Федірчик (2019) та ін.). Незважаючи на значну увагу науковців до цієї проблеми, у реальній практиці педагогічної взаємодії вчителів початкових класів та молодших школярів у закладах загальної середньої освіти (ЗЗСО) домінує традиційний підхід, де вчитель є суб'єктом, а учень – об'єктом освітнього процесу. Впровадження ідей партнерства, співробітництва, співдружності швидше винятком, ніж чіткою позицією взаємодії вчителів початкових класів та молодших школярів. Тоді як підготовка МУПК до взаємодії з молодшими школярами на засадах ПП відрізняється фрагментарним впровадженням окремих тем чи спецкурсів на загальнопедагогічному та методичному рівнях змісту професійної підготовки.

Мета статті полягає у розкритті теоретичних засад підготовки МУПК до взаємодії з молодшими школярами на засадах ПП.

Виклад основного матеріалу. У формуванні міжособистісної взаємодії у дітей молодшого шкільного віку вирішальна роль належить педагогу. З перших днів навчання, коли в дітей ще немає суб'єктивних, не завжди вірних, оцінок одне одного, учні беззастережно приймають і засвоюють оцінку власної особистості та особистості однокласників з позиції педагога. У цей період часу

вчитель початкових класів є вищим авторитетом для дітей. Тому важливо об'єктивно оцінювати особистість дитини, не опираючись на внутрішнє ставлення до неї зі знаком «+» або «-», так і до ситуацій, що відбуваються між учнями в класі, не прикріплюючи ярлики «ти – хороший», «а ти – поганий». Саме тому підготовка МУПК до організації взаємодії з молодшими школярами є сьогодні надзвичайно актуальною.

На думку О. Топузова визначальне теоретичне значення для вирішення проблеми підготовки МУПК до освітньої взаємодії в системі загальної середньої освіти, зокрема й з молодшими школярами на засадах ПП мають такі властивості взаємодії:

– «загальні: причинна зумовленість, оскільки всі явища взаємодіють у загальному освітньому просторі; суперечливості в зіткненні потреб суб'єктів та об'єктів бути незмінними та прагнення розширити межі свого впливу, відкритості та ізолюваності освітніх систем, різнохарактерного зв'язку суб'єктів та об'єктів взаємодії, поєднання тенденцій активності розвитку та реактивності регуляції ефектів взаємодії, розбіжність теоретичних конструкцій з практичними реаліями здійснення та виникнення нової якості в зв'язках та станах суб'єктів та об'єктів як результату взаємодії;

– специфічні: детермінованість соціальної, освітньої ситуації та взаємозв'язок психологічних, соціальних, педагогічних підходів у створенні педагогічної взаємодії; спрямованість на передачу знань, умінь громадського досвіду; необхідність створення умов для самоактуалізації та самореалізації кожного суб'єкта взаємодії; діалектичний зв'язок з процесом спілкування та його аспектами: інформативним, інтерактивним та перцептивним – як основи педагогічного процесу; прямий і опосередкований вплив суб'єктів один на одного, що породжують їхній взаємозв'язок» [Топузов, 2021, С. 80].

Стосовно педагогічної взаємодії МУПК та молодших школярів науковці опираються на різні наукові підходи, досліджуючи цей феномен з позицій системного, діяльнісного, особистісного підходу та інших. Цілком погоджуючись з такими позиціями, проте припускаємо, що у вивченні, обґрунтованому та впровадженому у практику теоретичних положень педагогічної взаємодії, особливий акцент необхідно робити на особистісно зорієнтованому підході. Метою особистісно зорієнтованої педагогічної взаємодії педагога з вихованцями є створення сприятливих умов, сприяння їхньому особистісному розвитку, формування моральних орієнтацій, у їхньому самовизначенні [Федірчик, Дідух, 2019].

Основним засобом реалізації педагогічної взаємодії є діалог. Бездіалогічності неможливо реалізувати взаємодію, оскільки будь-яка спільна діяльність вимагає вміння домовлятися, знаходити компроміс, спільне вирішення проблеми. Саме наявність і якість діалогу свідчать про рівень реалізації педагогічної взаємодії [Практикум з педагогіки, 2017]. Будь-яка інтерактивна технологія базується на взаємодії учасників і здійснюється за допомогою діалогу. Навчальний процес є діалогічним за своєю природою [Вороніна,

2017]. Для того, щоб забезпечити розуміння навчального матеріалу, вчителю необхідно розкрити не лише значення того чи іншого елемента змісту освіти, а й його сенс, вказавши на зв'язок з іншими складовими навчального процесу, досвіду: знаннями, навичками, досвідом творчої діяльності, досвідом ціннісних відносин.

Процес пошуку істини, отримання знання передбачає конфлікт думок, зіткнення поглядів. У такому контексті сам процес міркування є внутрішнім діалогом. Водночас, як доцільно зазначають В. Кириченко та Г. Ковганич, учні сучасних шкіл не отримують навичок діалогічного спілкування, що є само собою парадоксом, оскільки навчання є діалогом вчителя й учня/учнів [Кириченко, Ковганич, 2015]. Причину цього вбачаємо в підготовці майбутніх учителів, зокрема й початкової школи: здебільшого вона залишається монологічною.

Партнерська взаємодія МУПК та молодших школярів є їхньою «спільною діяльністю на уроці та поза ним, в основі якої є позитивні форми її взаємовідносин – співпраця, діалог, партнерство і кооперація, а також негативні форми її взаємовідносин – придушення, індиферентність, конфронтація, конфлікт» [Коханова, 2011]. Потенціал ПП в організації взаємодії МУПК з молодшими школярами вбачаємо в тому, що партнерська взаємодія сприяє розвитку в дітей здатності до співпраці, ініціативності, творчого начала, вміння конструктивно вирішувати конфлікти. Уся діяльність набуває особистісної значущості для учнів, формуються цінні вияви активності та самостійності, які можуть стати їхніми особистісними якостями.

Далі розглянемо докладніше партнерську взаємодію з позиції тактики її реалізації. Кожен майбутній учитель початкових класів у межах педагогічної взаємодії з молодшими школярами повинен дотримуватися низки умов:

- постійно підтримувати у молодших школярів бажання вчитися;
- надавати кожній особистості умови для самостійних відкриттів, набуття нового досвіду творчої життєдіяльності;
- створювати комунікативні умови для підтримки активності вихованців;
- стимулювати спільне з учнем продуктивне спілкування в процесі навчальної діяльності;
- стимулювати правильні взаємовідносини на уроках;
- сприяти становленню особистості молодших школярів.

У процесі теоретичного аналізу стикаємося найчастіше з такою характеристикою взаємодії як педагогічне партнерство. Відзначимо тезисно деякі положення, які дають цілісну картину ідей ПП:

1) педагогічне партнерство в системі «вчитель початкових класів – молодші школярі» дають змогу відстежувати «поле спільного буття» [Сесик, 2017] педагогів та дітей у школі, орієнтує діяльність усіх суб'єктів на відповідність внутрішньої узгодженості дій педагогів в інтересах дітей;

2) у побудові ПП молодші школярі розглядаються як об'єкт і суб'єкт педагогічної взаємодії;

3) найважливішими організаційно-педагогічними умовами побудови взаємодії вчителів початкових класів та молодших школярів є:

- дотримання принципів побудови взаємодії: відкритість, динамічність, цілепокладання, командування, подієвість, корпоративність, гуманізація співзалежних відносин, інтеграція, відповідальність, добровільність, соціальна адекватність, передбачуваність тощо [Лагодюк, 2017];

- довірче підґрунтя у відносинах в умовах формування мотиваційної готовності педагогів і молодших школярів до побудови партнерських відносин;

- зміна «цільових установок діяльності вчителя у роботі з молодшими школярами, прийняття ПП як ефективної форми взаємодії» [Ситнік, 2022].

Загалом, партнерська взаємодія вчителя початкових класів з молодшими школярами охоплює:

1) учасники партнерської взаємодії: вчителі початкових класів (або інші педагоги) та молодші школярі;

2) мета ПП – формування системи добровільних і взаємозацікавлених відносин і взаємопідтримки суб'єктів, що забезпечують підвищення їхнього виховного потенціалу;

3) принципи ПП (добровільність, взаємна зацікавленість, узгодження інтересів на основі компромісу, відкритість);

4) діяльнісний зміст ПП (взаємонавчання на основі спілкування, виконання спільних проектів);

5) механізм ПП (сукупність методів і технологій, зокрема, технології проєктування, технології фантазування, метод гуманітарної експертизи, метод рефлексивного управління, що забезпечують розвиток партнерських відносин) [Топузов, 2021].

Припускаємо, що в межах підготовки МУПК до взаємодії з молодшими школярами на засадах ПП необхідно, щоб студенти засвоїли її ключові ідеї, засадничими з яких є такі:

1. Педагогічне партнерство – це особлива технологія освіти, що відрізняється від традиційних методів навчання та виховання тим, що здійснюється саме в процесі діалогу та взаємодії дитини і дорослого і передбачає самовизначення дитини в ситуації вибору і подальше самостійне розв'язання власної проблеми.

2. Основу ПП становлять певні правила і норми педагогічної взаємодії, зокрема повага до гідності та розуміння інтересів і устремлінь дитини; актуалізація діалогових форм спілкування з дітьми; вміння будувати товариські стосунки, здатність до емпатії та толерантність.

3. Система ПП передбачає захист і взаємодію, а саме: допомогу дитині в самоствердженні, самовияві; надання допомоги в ухваленні рішень і розв'язанні проблем; підтримка у важкій життєвій ситуації; виявлення та допомога тим учням, які перебувають у ситуації ризику або відчувають тиск; координація позаурочної діяльності дітей.

Таким чином, взаємодію вчителя початкових класів з молодшими школярами на засадах ПП розглядаємо як засновані на ідеях співпраці,

педагогічної підтримки та рівноправного партнерства взаємовідносини в діаді «вчитель – дитина», що реалізуються в процесі спільної педагогічної діяльності, спрямованої на створення умов для успішної самореалізації дитини, її особистісного зростання, формування мотивації до навчання, збереження її фізичного та психічного здоров'я, соціальної адаптації.

Підготовка майбутніх вчителів до реалізації функції вчителя початкових класів має свою специфіку. Вона має диференційований, індивідуалізований і, зрештою, персоніфікований характер, оскільки пов'язується за формою і змістом з особистісно-значущими проблемами, ситуаціями, рівнем навчальних можливостей студентів. Саме тому в підготовці МУПК до взаємодії з молодшими школярами на засадах ПП особливе місце відводиться особистісно-орієнтованим технологіям:

1) гуманно-особистісним, які сповідують ідеї всебічної поваги до студента [Федірчик, Дідух, 2019, С. 55];

2) співпраці, в яких реалізується демократизм, рівність, партнерство в суб'єкт-суб'єктних відносинах у діаді «педагог – студент»;

3) вільного виховання, де акцент робиться на надання студенту більшою чи меншою мірою свободи вибору і самостійності у життєдіяльності.

Варто відзначити, що дієвими в підготовці МУПК до взаємодії з молодшими школярами на засадах ПП також є такі технології:

- класична технологія навчання: технологія проблемного навчання (послідовне і цілеспрямоване висунування пізнавальних завдань, розв'язуючи які студенти активно засвоюють знання з метою розвитку пізнавальної активності);

- технологія модульного навчання (самостійна робота студентів за індивідуальною навчальною програмою з використанням методів проблемного та індивідуального підходів з метою забезпечення гнучкості навчання, пристосування його до індивідуальних потреб особистості);

- технологія розвивального навчання (організація освітнього процесу на основі потенційних можливостей студентів і вирішення навчальних завдань засобами залучення студентів до різних видів діяльності);

- технологія диференційованого навчання (на основі методів індивідуального навчання для створення умов для розвитку інтересів студента);

- технологія ділової гри (засобами ігрових методів залучення студентів у творчу діяльність з метою забезпечення особистісно-діяльнісного характеру засвоєння знання, умінь, навичок).

Висновки. Сучасні реформи, які відбуваються в системі освіти, зумовлюють необхідність системних змін і в підготовці майбутніх учителів як трансляторів і виконавців цих реформ. Так, впровадження ідей Концепції Нової української школи актуалізувало необхідність реалізації ідей ПП між усіма учасниками освітнього процесу, адже завдяки Концепції поняття «педагогіка партнерства» входить у нормативну площину. Загалом на принципи та сутність партнерської взаємодії необхідно орієнтуватися й у підготовці МУПК, що сприятиме

формуванню їхньої готовності реалізувати ідеї ПП у взаємодії з молодшими школярами.

Таким чином, системна організація освітнього процесу в університеті щодо підготовки МУПК до взаємодії з молодшими школярами на засадах ПП передбачає:

1) посилення змісту загальнопедагогічної підготовки (навчальних дисциплін і педагогічних практик) тематикою та проблематикою з теорії та практики ПП;

2) під час організації навчальних занять із майбутніми педагогами необхідно застосовувати диференціацію, індивідуалізацію та персоніфікацію, що детермінує актуалізацію їхніх навчальних можливостей, особистісно-значущого досвіду, спрямованість на ефективну професійну педагогічну діяльність на основі механізму педагогічного трансферу;

3) застосування сучасних педагогічних технологій підготовки, побудованих на ситуаційному та інтерактивному підходах (системна педагогічна діагностика, педагогічне портфоліо, мікро-викладання, мікро-дослідження, розв'язання та створення педагогічних кейсів, рефлепрактика);

4) акцент у навчанні на взаємодію із молодшими школярами в періоди практик, формування у студентів досвіду професійної діяльності щодо взаємодії з молодшими школярами на засадах ПП.

Перспективи подальших наукових розвідок будуть спрямовані на пошук ефективних методів та технологій підготовки МУПК до взаємодії з молодшими школярами на засадах ПП.

Література

1. Вороніна Г. Л. Трикутник партнерства: педагоги – батьки – діти. *Основа*. 2017. С. 208–229.
2. Казанжи І. В. Підготовка майбутніх учителів до використання педагогіки партнерства в побудові індивідуальної освітньої траєкторії дитини. *Збірник наукових праць Запорізького національного університету. Педагогічні науки*. Випуск LXXX. Том 1. 2017. С. 146–150.
3. Кириченко В., Ковганич Г. Соціальне партнерство школи і сім'ї: переосмислення проблем і перспектив. *Довідник директора школи*. 2015. № 5-6 травень-червень. С. 28–34.
4. Ковальчук В. А. Педагогіка партнерства у професійній діяльності вчителя: навч. посіб. Житомир: Вид-во ЖДУ, 2023. 100 с.
5. Коханова О. Психологія партнерської взаємодії в освіті: навчально-методичний посібник. К.: ПП Щербатих О, 2011. 104 с.
6. Лагодюк В. Ю. Дієве партнерство – успішна школа! *Управління освітою*. 2017. № 10-12. С. 11–32.
7. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / za zag. red. N. M. Bibik. K.: Litera LTD, 2018. 160 s.
8. Практикум з педагогіки / за заг. ред. проф. О.А. Дубасенюк. 3-тє вид., доп. і перероб. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І.Франка, 2017. 546 с.

9. Про деякі питання державних стандартів повної загальної середньої освіти: Постанова Кабінету Міністрів України № 898 від 30 вересня 2020 р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-deyaki-pitannya-derzhavnih-standartiv-povnoyi-zagalnoi-serednoyi-osviti-i300920-898?fbclid=IwAR32j9 maQlQor-nNCoHsCZuMCF1vkxqivngaf5WkUHJFhw UA25XHVKKGxdg>
10. Про затвердження професійного стандарту за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)»: Наказ Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України № 2736-20 від 23.12.2020 р. Взято з <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v2736915-20#Text>
11. Сесик О. Педагогіка партнерства – ключовий компонент формули нової школи. *Класному керівнику. Усе для роботи*. 2017. № 6. С. 5–7.
12. Ситнік Т. І. Особливості використання педагогічного співробітництва та партнерства у закладах вищої освіти України. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Серія «Педагогічні науки»*. 2022. Вип. 2. С. 57–64.
13. Топузов О. М. Освітнє партнерство в системі загальної середньої освіти: теорія і методологія. Київ: Інститут педагогіки: Педагогічна думка, 2021. 160 с.
14. Устинова Н. В. Взаємодія школи і сім'ї у вихованні дітей та молоді. *Принципи гуманістичної педагогіки*. 2015. Взято з: <http://readbookz.com/book/172/5533.html>.
15. Федірчик Т., Дідух В. Педагогіка партнерства як чинник формування ефективної взаємодії учасників освітнього процесу в умовах нової української школи. *Гірська школа українських Карпат*. 2019. № 21. С. 50–54.

References

1. Voronina H. L. Trykutnyk partnerstva: pedahohy – batky – dity [Partnership triangle: teachers – parents – children]. *Osnova*. 2017. pp. 208–229 (in Ukrainian).
2. Kazanzhy I. V. Pidhotovka maibutnikh uchyteliv do vykorystannia pedahohiky partnerstva v pobudovi indyvidualnoi osvithoi trayektorii dytyny. [Preparing future teachers for the use of partnership pedagogy in building an individual educational trajectory of the child]. *Zbirnyk naukovykh prats Zaporizkoho natsionalnoho universytetu. Pedahohichni nauky*. 2017. V. LXXX. T. 1, pp. 146–150 (in Ukrainian).
3. Kyrychenko V., Kovhanych H. Sotsialne partnerstvo shkoly i simi: pereosmyslennia problem i perspektyv. [Schoolfamily social partnership: rethinking problems and prospects]. *Dovidnyk dyrektora shkoly*. 2015. no. 5–6. pp. 28–34 (in Ukrainian).

4. Kovalchuk V. A. *Pedahohika partnerstva u profesiinii diialnosti vchytelia* [Pedagogy of partnership in the professional activity of a teacher]: navch. posib. Zhytomyr: Vyd-vo ZhDU, 2023. 100 s. (in Ukrainian).
5. Kokhanova O. *Psykhologhiia partnerskoi vzaiemodii v osviti* [Psychology of partnership interaction in education: a teaching and methodological manual]: navch.-metod. posib. K.: PP Shcherbatykh O, 2011. 104 p. (in Ukrainian).
6. Lahodiuk V.Yu. Diyeve partnerstvo – uspishna shkola! [An effective partnership is a successful school!] *Upravlinnia osvitoiu*. 2017. No. 10-12. pp. 11–32 (in Ukrainian).
7. *Nova ukrainska shkola: poradnyk dlia vchytelia* [New Ukrainian School: A Guide for Teachers] / za zah. red. N. M. Bibik. K: Litera LTD, 2018. 160 p. (in Ukrainian).
8. *Praktykum z pedahohiky* [Pedagogical Workshop] / za zah. red. prof. O. A. Dubaseniuk. 3-tie vyd., dop. i pererob. Zhytomyr: Vyd-vo ZhDU im. I.Franka, 2017. 546 p. (in Ukrainian).
9. Pro deiaki pytannia derzhavnykh standartiv povnoi zahalnoi serednoi osvity [About some issues of state standards of complete general secondary education]: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy № 898 vid 30 veresnia 2020 r. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-deyaki-pitannya-derzhavnih-standartiv-povnoyi-zagalnoyi-serednoyi-osviti-i300920-898?fbclid=IwAR32j9maQIQor-nNCoHsCZuMCF1vkxqivngaf5WkUHJFh wUA25XHVKKGxdg> (in Ukrainian).
10. Pro zatverdzhennia profesiinoho standartu za profesiiamy «Vchytel pochatkovykh klasiv zakladu zahalnoi serednoi osvity», «Vchytel zakladu zahalnoi serednoi osvity», «Vchytel z pochatkovoї osvity (z dyplomom molodshoho spetsialista)» [On the approval of the professional standard for the professions «Teacher of primary classes of a general secondary education institution», «Teacher of a general secondary education institution», «Teacher of primary education (with junior specialist diploma)»]: Nakaz Ministerstva rozvytku ekonomiky, torhivli ta silskoho hospodarstva Ukrainy № 2736-20 vid 23.12.2020 r. URL <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v2736915-20#Text> (in Ukrainian).
11. Sesyk O. Pedahohika partnerstva – kliuchovy component formuly novoi shkoly. [Partnership pedagogy is a key component of the new school formula]. *Klasnomu kerivnyku. Use dlia roboty*. 2017. no. 6. pp. 5–7 (in Ukrainian).
12. Sytnik, T.I. (2022). Osoblyvosti vykorystannia pedahohichnoho spivrobotnytstva ta partnerstva u zakladakh vyshchoi osvity Ukrainy [Peculiarities of using pedagogical cooperation and partnership in higher education institutions of Ukraine]. *Visnyk Cherkaskoho natsionalnoho universytetu imeni Bohdana Khmelnytskoho – Bulletin of the Cherkasy National University named after Bohdan Khmelnytskyi*. Issue 2. pp. 57–64 (in Ukrainian).

13. Topuzov O. M. *Osvitnie partnerstvo v systemi zahalnoi serednoi osvity: teoriia i metodolohiia [Educational partnership in the system of general secondary education: theory and methodology]*. Kyiv: Instytut pedahohiky: Pedahohichna dumka, 2021. 160 p. (in Ukrainian).
14. Ustynova N. V. *Vzaiemodiia shkoly i simi u vykhovanni ditei ta molodi [Interaction of school and family in the upbringing of children and youth]*. *Pryntsypy humanistychnoi pedahohiky – Principles of humanistic pedagogy*. 2015. URL: <http://readbookz.com/book/172/5533.html> (in Ukrainian).
15. Fedirchuk T., Didukh V. *Pedahohika partnerstva yak chynnyk formuvannia efektyvnoi vzaiemodii uchasnykiv osvitnoho protsesu v umovakh novoi ukrainskoi shkoly [Pedagogy of partnership as a factor in the formation of effective interaction of participants in the educational process in the conditions of the new Ukrainian school]*. *Hirska shkola ukrainskykh Karpat – Mountain School of the Ukrainian Carpathians*. 2019. no 21. pp. 50–54 (in Ukrainian).